

RZECZOWNIK BEZ TAJEMNIC

REDAKCJA: AGNIESZKA TAMBOR

AUTORSTWO WSTĘPU I OPISÓW: JOLANTA TAMBOR

TRZEBA I WARTO: JOLANTA TAMBOR, MAŁGORZATA KITA, ANNA GAWRYŚ-MAZURKIEWICZ, JAKUB SAJKOWSKI, MAGDALENA NOWAK-KACZMAREK, AGNIESZKA TAMBOR

**PROJEKT I POMYSŁ:
AGNIESZKA TAMBOR**

**AUTORSTWO ĆWICZEŃ:
MAGDALENA NOWAK-KACZMAREK, MAŁGORZATA KITA**

SERIA WYDAWNICZA: JĘZYK POLSKI BEZ TAJEMNIC

**NAGRANIA POWSTAŁY W RAMACH WYDARZENIA „GRAMATYKON,
MARATON Z RZECZOWNIKIEM”**

ORGANIZATORZY PRZEDSIĘWZIĘCIA:

PATRONAMI PRZEDSIĘWZIĘCIA BYLI:

Mistrz Mowy Polskiej

Posiadanie kompetencji językowej powiązane jest z procesem internalizacji gramatyki, jej kształcenie powinno być integralną cechą kształcenia językowego. Rozwijanie takich umiejętności pozwala na lepsze opanowanie języka i łatwiejsze operowanie nowymi, nieznanymi strukturami.

Projekt „Kompetencja językowa – innowacja zadaniowa” jest finansowany przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w ramach programu Promocja Języka Polskiego

www.polskapolkafilmowa.pl

www.sjikip.us.edu.pl

Katowice 2023

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

ISBN 978-83-86089-03-1

9 788386 089031

SPIIS TREŚCI

STRONA 3

WSTĘP

STRONA 4

INSTRUKCJA OBSŁUGI PUBLIKACJI

STRONA 5

CO TO JEST DEKLINACJA?
PROF. JOLANTA TAMBOR

STRONA 6

CO TO JEST PRZYPADEK?
PROF. ALEKSANDRA JANOWSKA

STRONA 7

RZECZOWNIK – RODZAJ
DR MARCIN MACIOŁEK

STRONA 8

RZECZOWNIK – LICZBA
DR BEATA KISZKA

STRONA 9

PRZYPADEK – TRADYCJA, KOLEJNOŚĆ
DR ANNA SYNORADZKA

STRONA 10

DOPEŁNIACZ – KOŃCÓWKI
DR MARCIN MACIOŁEK

STRONA 11

DOPEŁNIACZ – SYTUACJE UŻYCIA
MGR KAROLINA GRABOŃ

STRONA 12

BIERNIK – KOŃCÓWKI
PROF. KATARZYNA SUJKOWSKA-SOBISZ

STRONA 13

BIERNIK W REKCJI
PROF. BARBARA MITRENGA

STRONA 14

NARZĘDNIK W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO
PROF. ALEKSANDRA ACHELNIK

STRONA 15

MIEJSCOWNIK – KRYTERIA DOBORU KOŃCÓWEK
DR MARIA CZEMPKA-WEWIÓRA

STRONA 16

JAK UCZYĆ (SIĘ) MIEJSCOWNIKA?
PROF. JOLANTA TAMBOR

STRONA 17

CELOWNIK – NAJRZADSZY PRZYPADEK (KOŃCÓWKI)
DR JOANNA PRZYKLENK

STRONA 18

CELOWNIK W DEDYKACJACH
PROF. MAŁGORZATA KITA

STRONA 19

PISZĘ MEJL CZY MEJLA? ZMIANY I PRZEMIANY
PROF. DANUTA KRZYŻYK

STRONA 20

WOŁACZ – CZY TO PRZYPADEK?
DR MARCIN MACIOŁEK

STRONA 21

KOŃCÓWKI RÓWNOLEGŁE – CO TO JEST?
PROF. JOLANTA TAMBOR
DR MARCIN MACIOŁEK

STRONA 22

SPRAWDŹ SIĘ – ĆWICZENIA

WSTĘP

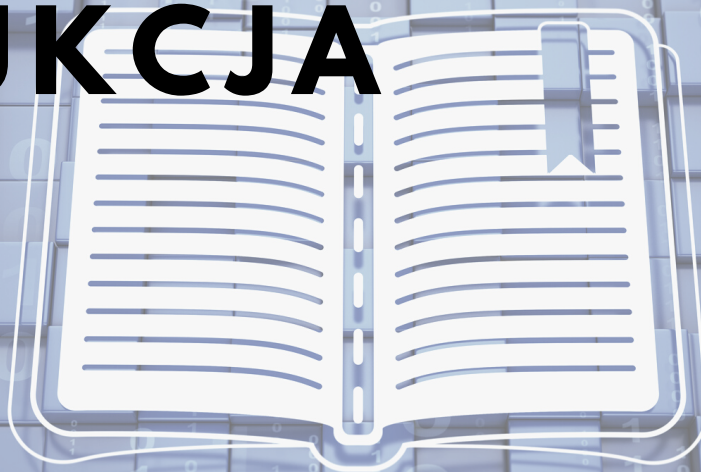
Rzeczownik jest podstawą opisu świata. Aby opisywać świat, musimy elementy otaczającej nas rzeczywistości nazywać. Rzeczowniki nazywają rzeczy, zwierzęta, rośliny, ludzi, zjawiska, składniki przyrody ożywionej i nieożywionej. Odmieniają się przez przypadki i liczby – oczywiście nie bezwyjątkowo. Rodzaj jest kategorią klasyfikującą rzeczownika, służy nam dziś do podziału na typy deklinacyjne. Każdy z nich (deklinacja męska, żeńska i nijaka) ma jeszcze wewnętrzne podziały. Jest też mnóstwo rzeczowników o tzw. odmianie osobliwej. Rodzaj rzeczownika jest kategorią arbitralną, przypadek ma charakter składniowy, jest wymagany przez czasownik (zazwyczaj). W wielu przypadkach istnieją końcówki współfunkcyjne (nazywane też równoległymi) – czyli końcówki pełniące funkcję oznaczania tego samego przypadku tej samej liczby i rodzaju dobierane w zależności od dodatkowych kryteriów: fonetycznych, formalnych, zwyczajowych, semantycznych. Wiele końcówek rzeczownika to też końcówki wielofunkcyjne – wyglądają tak samo, a oznaczają różne formy (a jakie? to już zależy od wymagań nadrzędnika).

Jest więc rzeczownik stosunkowo trudną częścią mowy o złożonych kryteriach doboru właściwej formy. Aby nasze wypowiedzi były jasne i zrozumiałe, poprawne, a przy tym fortunate, ciekawe i atrakcyjne, musimy opanować użycie mnóstwa rzeczowników i ich form. Świat jest bogaty i piękny, warto mieć zatem narzędzia do jego opisu. Wykłady znakomitych językoznawców pomieszczone w tej publikacji pomogą zrozumieć to, co w deklinacji bywa niejasne, co budzi wątpliwości. Wykładowcy pomagają zawiałości zrozumieć, a jeśli zrozumiemy, to nie musimy wkuwać na pamięć.

Dodatkiem do każdego wykładu, do każdej pogadanki są teksty (piosenki, wiersze, przysłowia i powiedzenia), które ilustrują użycie form, o których w danym odcinku mowa. Rym, rytm, skostniałość pewnych wyrażen pozwalają trudne miejsca (już odpowiednio objaśnione) utrwalić łatwo i przyjemnie.

INSTRUKCJA

Oddajemy w Wasze ręce przewodnik po polskiej deklinacji. Jest tu wszystko, co kiedykolwiek chcieliście wiedzieć o odmianie rzeczownika, ale baliście się zapytać.

Znaczna część książki to aktywne hiperłącza:

- po naciśnięciu tematu w spisie treści przeniesiecie się na odpowiednią stronę publikacji;
- po naciśnięciu tytułu, miniatury lub znaku odtwarzania na stronach 5-21 przeniesiecie się na platformę YouTube i obejrzyjecie nagranie z krótkim wykładem objaśniającym dane zagadnienie
- proponowane w poszczególnych działach wiersze i piosenki łatwo można odnaleźć w internecie.

Miłej zabawy z rzeczownikiem!

We are providing you with a comprehensive guide to Polish declension, encompassing all aspects of nouns in Polish language. This resource addresses any inquiries you may have regarding nouns, covering a wide range of topics.

The book extensively employs active hyperlinks to enhance navigation and accessibility

- by selecting a specific topic from the table of contents, you will be seamlessly directed to the corresponding page within the publication;
- additionally, clicking on the title, thumbnail, or "play" feature on pages 5-21 will seamlessly transport you to the YouTube platform, where you can engage with recorded lectures that offer concise explanations on various grammatical concepts;
- each section of the guide incorporates carefully chosen poems and songs, which can be conveniently accessed and retrieved from the Internet, facilitating an immersive language learning experience.

Embrace the richness of noun as you explore this linguistic resource!

CZY RZECZOWNIK NAZYWA RZECZ?

Czy i skąd wiemy, co to jest rzeczownik?
Czy na pewno jest to jasne, proste i logiczne?
Pewnie warto się nad tym zastanowić, skoro
językoznawstwo proponuje 3 podstawowe
podziały na części mowy. Warto zatem
podeliberować nad tym, co jest istotą rzeczownika
– czy jego znaczenie (czy zawsze rzeczownik
nazywa rzecz, czasownik proces rozwijający się
w czasie, a przymiotnik przymiot?),
czy ważniejsze jest przez co się odmienia, czy
wreszcie jego funkcja w zdaniu.

Czym zatem są: chodzenie, śpiew,
dobroć, zieleń, kiwi, żal? Obejrzyj materiał
z wykładem prof. Jolanty Tambor z Instytutu
Językoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach, aby rozwiązać ewentualne
wątpliwości.

Aby opanować to zagadnienie, trzeba i warto

przeczytać:
Rafał Wojaczek: Krzyż
Julian Tuwim: Słowiecnie

posłuchać:
Damska torebka – Pod Budą

Co to jest deklinacja...

**CZY RZECZOWNIK
NAZYWA RZECZ?
CO TO JEST DEKLINACJA?**

PROF. JOLANTA TAMBOR “

ORGANIZATORZY:

- SZKOŁA JĘZYKA I KULTURY POLSKIEJ
- FILMOWA

DLACZEGO WIDZĘ PIOTRA, ALE PRZYGLĄDAM SIĘ PIOTROWI?

Czy przypadek coś znaczy? Po co nam przypadki? Czy da się mówić sensownie bez odmiany przez przypadki? Hmm... Chyba każdy z nas wie, że co innego znaczy „jeść nożem i widelcem”, a co innego „jeść nóż i widelec”. Wszystkie Wasze wątpliwości rozwieje, zajmująca się historią języka, prof. Aleksandra Janowska z Instytutu Językoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach! Przy okazji dowiedzie się, skąd się wzięły nazwy polskich przypadków i że (o szoku!) nie zawsze brzmiały tak jak dziś!

Aby opanować to zagadnienie, trzeba i warto

przeczytać:

Julian Kornhauser: Lekcja o przyimku

Wisława Szymborska: Lekcja

Wisława Szymborska: W rzece Heraklita

Małgorzata Strzałkowska: Wacuś Stokrotka, czyli przypadki przodka

Czarny blues o czwartek nad ranem - Stare dobre małżeństwo

posłuchać:

Piętem w Spale, spałem w Pile – Artur Andrus

Czym jest przypadek...

ORGANIZATORZY:

"DLACZEGO WIDZĘ PIOTRA,
ALE PRZYGLĄDAM SIĘ
PIOTROWI?". CZYM JEST
PRZYPADEK?

PROF. ALEKSANDRA JANOWSKA

“

TA JESIEŃ, ALE TEN WRZESIEŃ

Aby opanować to zagadnienie, trzeba i warto

przeczytać:
Julian Tuwim: Wspomnienie
Wisława Szymborska: Portret kobiety

posłuchać:
Fiołkowe pole - Sobel

Skąd wiemy, że jesień jest kobietą, a wrzesień mężczyzną? I jak to się dzieje, że mężczyzna odmienia się po kobiecemu? Czy łamaga to ona czy on i po co w ogóle musimy się nad rodzajami zastanawiać? Te dylematy rozstrzygnie historyk języka dr Marcin Maciołek z Instytutu Językoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Czy rodzaj rzeczowników ma sens...

ORGANIZATORZY:

"TA JESIEŃ, ALE TEN
WRZESIEŃ". CZY RODZAJ
RZECZOWNIKÓW MA SENS?

DR MARCIN MACIOŁEK “

WODY OCEANÓW I CUKRY PROSTE

Aby opanować to zagadnienie, trzeba i warto

przeczytać:

Wisława Szymborska: Martwa natura z balonikiem

Wisława Szymborska: Niespodziane spotkanie

Czesław Miłosz: W mojej ojczyźnie

posłuchać:

Moje miasto – Maria Peszek

Chciałem być – Krzysztof Krawczyk

Czy liczba jest kategorią gramatyczną, fleksyjną czy semantyczną, znaczeniową? Czy liczba gramatyczna zatem oznacza liczbę elementów w rzeczywistości? Co liczymy liczbą i jak to robimy? Czy piasek ma liczbę mnogą, skoro sam jest mnogi? Czy mogą być mleka i wody? I co oznacza wyrażenie dwie pary okularów – to dwa przedmioty czy cztery? O tym i o innych niuansach kategorii liczby dowiedzą się Państwo z tego webinarium, prowadzonego przez językoznawczynię z Instytutu Językoznawstwa UŚ, dr Beatę Kiszkę-Pytel

Liczba rzeczowników – reguły i odstępstwa...

ORGANIZATORZY:

**"WODY OCEANÓW I CUKRY
PROSTE". LICZBA
RZECZOWNIKÓW – REGUŁY
I ODSTĘPSTWA.**

DR BEATA KISZKA “

KTÓRY PRZYPADEK JEST NAJCZĘSTSZY, A KTÓRY JEST NAJPIERWSZY?

W glottodydaktyce polonistycznej nauczyciele często, zamiast nazw przypadków stosują ich numerację. Nie mówią dopełniacz, celownik, biernik, tylko drugi, trzeci, czwarty przypadek. Czy tak można? Czy jest to właściwe? Prof. Anna Synoradzka z Université Charles-de-Gaulle Lille 3 pokazuje, że nie do końca. Kolejność przypadków nie jest bowiem ustalona raz na zawsze, szczególnie w nauczaniu – wykładowcy, twórcy podręczników i programów nauczania przedstawiają przypadki w różnej kolejności w zależności od przyjętej koncepcji. Dla nauczających i uczących się sformułowanie „drugi” lub „trzeci przypadek” może nie mieć takiego samego znaczenia, więc użycie go nie zawsze jest właściwe.

Kolejność przypadków – tradycja, kolejność...

ORGANIZATORZY:

"KTÓRY PRZYPADEK JEST NAJCZĘSTSZY? A KTÓRY JEST NAJPIERWSZY?". KOLEJNOŚĆ PRZYPADKÓW – TRADYCJA, CZĘSTOŚĆ, FREKWENCJA.

PROF. ANNA SYNORADZKA

SZAFIRU TEGO SZAFIRA NIE DOCENIŁA LUBA MA

Najbardziej znienawidzona przez cudzoziemców wypowiedź nauczycieli języka polskiego brzmi: „W zasadzie to jest poprawne systemowo, ale Polacy tak nie mówią”. Dzieje się tak zazwyczaj wtedy, gdy brak jest jednoznacznych reguł i zasad.

Przypadkiem, w którym kryteria doboru końcówek są co najmniej niejednoznaczne, jest dopełniacz liczby pojedynczej rodzaju męskiego. Obowiązuje w nim kryterium zwyczajowe, czyli... Polacy po prostu tak mówią, ale dlaczego? Łatwiej odpowiedzieć na pytanie jak, pytanie dlaczego wymaga dłuższego zastanowienia. Zresztą na oba pytania nie zawsze da się udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Ale to pewnie jest dyskretny urok dopełniacza, który będzie przed Wami odkrywał dr Marcin Maciołek z Instytutu Językoznawstwa UŚ.

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:

Stanisław Grochowiak: Próba epiki

Kazimierz Wierzyński: Strofa o wolności

posłuchać:

Pije Kuba do Jakuba – piosenka biesiadna

Takiego chłopaka – Mikromusic

Moje miasto – Maria Peszek

Zasmażka – Kabaret OT.TO

zapamiętać:

Przyszła koza do woza

Fora ze dwora

Jeden do Sasa, drugi do Lasa (lasa)

Dopełniacz – końcówki

ORGANIZATORZY:

"SZAFIRU TEGO SZAFIRA NIE
DOCENIŁA LUBA MA".
DOPEŁNIACZ – KOŃCÓWKI.

DR MARCIN MACIOŁEK “

KOSTKA MASŁA, KARTON MLEKA, TABLICZKA CZEKOLADY

Do czego służy dopełniacz? Czym jest dopełniacz częściowy? Czy każda negacja, każde zaprzeczenie wyrażane jest dopełniaczem? Zatem spróbujmy sfunkcjonalizować dopełniacz. Zastanówmy się, w jakich sytuacjach dopełniacz pojawi się najczęściej. Wybierzmy sytuacje komunikacyjne, w których nie można obejść się bez dopełniacza. Na pewno dopełniacz jest potrzebny, gdy chcemy kupować części produktów (kostkę masła) lub ich nagromadzenie (kilogram ziemniaków), gdy chcemy policzyć ludzi w większych grupach itd. I gdy wyrażamy brak i nadmiar. Ale (kogo? czego?) informacji o dopełniaczu nigdy nie jest za wiele. Sytuacje użycia dopełniacza przedstawi językoznawczyni i glottodydaktyczka ze Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ, mgr Karolina Graboń.

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:
przepisy kuchni polskiej
Tadeusz Różewicz: Bez

zapamiętać:
Bez wołu nie będzie rosółu
Dobry żart tynfa wart
Wart Pac pałaca, a pałac Paca

Dopełniacz – sytuacje użycia

ORGANIZATORZY:

"KOSTKA MASŁA, KARTON
MLEKA, TABLICZKA
CZEKOLADY". DOPEŁNIACZ –
SYTUACJE UŻYCIA.

MGR KAROLINA GRABOŃ “

WIDZĘ STUDENTA, KOTA I KOMPUTER

Biernik to przypadek, w którym końcówki dobieramy na podstawie kryterium semantycznego = znaczeniowego. W liczbie pojedynczej rodzaju męskiego cezurę stanowi żywotność – nieżywotność, w liczbie mnogiej osobowość – nieosobowość. To skomplikowane kategorie, bo nie występują w większości języków świata. Ukształtowały się w języku polskim w XVI i XVIII wieku. I może dałoby się je łatwiej zaakceptować, gdyby nie fakt, że owe granice semantyczne coraz bardziej się chwieją. Coraz więcej rzeczowników nieżywotnych przyjmuje w bierniku końcówkę -a charakterystyczną dla żywotnych. Jak to się dzieje? Na to pytanie odpowiada prof. Katarzyna Sujkowska-Sobisz, językoznawczyni z Wydziału Humanistycznego UŚ.

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:

Tymoteusz Karpowicz: Czarodziejska góra
Wisława Szymborska: Odkrycie

posłuchać:

I love you – T.Love
Nie bądź taki szybki Bill – Niebiesko-Czarni i Karin Stanek
Niedziela będzie dla nas – Niebiesko-Czarni
Takiego chłopaka – Mikromusic
Pochodnia – T.Love
Hooligan – Patryk Kumór
Nie muszą pamiętać - Julia Wieniawa
Czarny blues o czwartek nad ranem - Stare dobre małżeństwo

Biernik – kończówki liczby pojedynczej i mnogiej

ORGANIZATORZY:

"WIDZĘ STUDENTA, KOTA
I KOMPUTER". BIERNIK –
KOŃCÓWKI LICZBY
POJEDYNCZEJ I MNOGIEJ.

PROF. KATARZYNA SUJKOWSKA-SOBISZ

“

KUPIĘ SZALIK, BO JAK NIE KUPIĘ SZALIKA, TO ZMARZNĘ

Jakie czasowniki wymagają biernika? Które przyimki mogą łączyć się tylko lub także z biernikiem? Czy wymaganie biernika, czyli rekcja biernikowa jest w języku polskim częsta czy rzadka? I czy potrafimy przewidzieć, w jakich sytuacjach biernik będzie koniecznym przypadkiem? Nie jest to zawsze oczywiste. Umiemy jednak przewidzieć systemową zasadę formalną. Większość czasowników wymagających biernika po zanegowaniu ich zmienia rekcję na dopełniaczową, co wyłoży prof. Barbara Mitrenga, historyczka języka z Instytutu Językoznawstwa UŚ. Zatem poznawajmy reguły i zasady, bo cóż poczęlibyśmy bez znajomości reguł i zasad.

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:

Edward Stachura: Jestem niczyj

Miron Białoszewski: Zaznaczam: mogłem się przesłyszeć

Tadeusz Różewicz: Bez

posłuchać:

Kocham wolność – Chłopcy z Placu Broni

Cztery pory roku - Czerwone Gitary

Rekcja biernikowa i zmiana rekcji w negacji

ORGANIZATORZY:

**"KUPIĘ SZALIK, BO JAK NIE
KUPIĘ SZALIKA, TO ZMARZNĘ".
REKCJA BIERNIKOWA I ZMIANA
REKCJI W NEGACJI.**

PROF. BARBARA MITRENGA

“

JESTEM POLKĄ, INTERESUJĘ SIĘ POLSKĄ, POSŁUGUJĘ SIĘ JĘZYKIEM POLSKIM

Narzędnik jest przypadkiem obsługującym podstawowe sytuacje komunikacyjne w języku polskim. Od niego rozpoczynają się podręczniki języka polskiego dla początkujących obcokrajowców. My pytamy: „Kim jesteś?”, rozmówca odpowiada: „Francuzem, paryżaninem, studentem...”. My pytamy: „Czym się interesujesz?”, rozmówca odpowiada: „Polską, nauką języka polskiego, polskim filmem i podróżami”. Formalnie narzędnik jest przypadkiem nieskomplikowanym, ma jednofunkcyjne końcówki. To też powód, dla którego naukę języka polskiego zaczyna się zazwyczaj od narzędnika. O dydaktycznych i glottodydaktycznych podstawach wprowadzania narzędnika w nauczaniu opowie kulturoznawczyni z doświadczeniem glottodydaktycznym, prof. Aleksandra Achtelek z Instytutu Nauk o Kulturze UŚ.

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:

Anna Kamieńska: ***

Miron Białoszewski: Niedopisanie

posłuchać:

Całuj mnie!!! – Piersi

Ty idziesz górą – piosenka ludowa

Tęsknię za Tobą – Bubbletea

Byłaś dla mnie wszystkim – Poparzeni Kawą Trzy

Jesteś lekiem na całe zło – Krystyna Prońko

Hooligan – Patryk Kumór

Spadochron – Mela Koteluk

Narzędnik – sytuacje: przedstawianie się, narzędzia...

ORGANIZATORZY:

**"JESTEM POLKĄ, INTERESUJĘ SIĘ
POLSKĄ, POSŁUGUJĘ SIĘ JĘZYKIEM
POLSKIM". NARZĘDNIK – SYTUACJE:
PRZEDSTAWIANIE SIĘ,
ZAINTERESOWANIA, NARZĘDZIA.**

PROF. ALEKSANDRA ACHELK

“

O BOHATERSKIM KONIU I WALĄCYM SIĘ DOMIE.../DOMU JAK TO BYŁO U KASPROWICZA?

Miejscownik uważany jest za jeden z najtrudniejszych przypadków w języku polskim. Czy to prawda? Może i tak – ma 3 końcówki współfunkcyjne w rodzaju żeńskim, a 2 w rodzaju męskim, ale mnóstwo tu wyjątków, odstępstw, towarzyszących końcówkom oboczności, historycznych zaszłości i zawirowań. Stąd dylemat, czy tytuł utworu Jana Kasprowicza powinien brzmieć „O bohaterskim koniu i walącym się domie czy domu”? Dr Maria Czempka-Wewióra, językoznawczyni ze Szkoły Języka i Kultury Polskiej US, w webinarium stara się przekonać, że pomimo wszystko miejscownik da się wtłoczyć w pewne reguły i schematy możliwe do objęcia umysłem... A co najważniejsze, pokazuje, po co i kiedy stosować miejscownik, bo przecież bez miejscownika byłoby (w kim? w czym?) w naszym języku zbyt prosto, więc nudno...

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:

Tadeusz Różewicz: Buduję

Jan Kasprowicz: O bohaterskim koniu i walącym się domie

Konstanty Ildefons Gałczyński: Rozmowa liryczna

posłuchać:

W kinie, w Lublinie – Brathanki

Na całych jeziorach ty – Teresa Tutinas / Karin Stanek

O przyjaźni – Piotr Bukartyk

Na skróty – Daria Zawiałow

zapamiętać:

Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej

Miejscownik – kryteria doboru końcówek

ORGANIZATORZY:

**"O BOHATERSKIM KONIU I WALĄCYM
SIĘ DOMIE.../DOMU... – JAK TO BYŁO
U KASPROWICZA?".
MIEJSCOWNIK – KRYTERIA DOBORU
KOŃCÓWEK.**

DR MARIA CZEMPKA-WEWIÓRA

“

KOCHAM CIĘ W SŁOŃCU I PRZY BŁASKU ŚWIEC

Jak najprościej nauczyć się form miejscownikowych, jak tego dokonać bez nadmiernego wysiłku? Wbić sobie je na pamięć. Czy to trudne? Ależ skąd! Pod warunkiem, że skorzystamy z polskiej literatury i tekstów polskich piosenek. Pomocą posłużą nam Konstanty Ildefons Gałczyński („w słońcu, w lecie, w morzu i w wielkim wietrze na szosie”) lub zespół Brathanki („w kinie, w Lublinie, w metrze i swetrze”). Możemy szukać kota w butach na wyspach Bergamutach. Recytacja i śpiew to najlepsze pomysły na opanowanie bez trudu tego, co ponoć nie jest łatwe. Wiersze i piosenki ilustrujące użycie form miejscownikowych zaprezentuje prof. Jolanta Tambor, językoznawczyni, dyrektorka Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ.

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:

Jan Brzechwa: Opowiedział dzięcioł sobie

Tadeusz Różewicz: Kapitulacja

Konstanty Ildefons Gałczyński: Rozmowa liryczna

Jan Brzechwa: Mucha

posłuchać:

Zasmażka – Kabaret OT.TO

zapamiętać:

We Włoszech się uczyć,

W Niemczech się obłóczyć,

We Francji dyskurować,

A w Polsce bankietować.

Miejscownik w poezji

ORGANIZATORZY:

"KOCHAM CIĘ W SŁOŃCU I PRZY
BŁASKU ŚWIEC". MIEJSCOWNIK
W POEZJI.

PROF. JOLANTA TAMBOR “

SOBIE ŚPIEWAM A MUZOM

Celownik jest przypadkiem, o którym mówi się najrzadziej i którego uczy się najpóźniej, jeśli w ogóle... Można się dziwić, bo to przypadek systemowo dość łatwy. W liczbie mnogiej ma tylko jedną końcówkę, w liczbie pojedynczej w rodzaju żeńskim jest identyczny jak miejscownik, w rodzaju nijakim ma jedną końcówkę, a w rodzaju męskim „w zasadzie” jedną, bo druga obejmuje 16 wyjątków. Dlaczego więc nie poświęcamy mu uwagi? Z powodu jego rzadkości, bo z jakiegoś powodu nie lubimy konstrukcji z celownikiem. Zamiast prezentu mamie wolimy kupić prezent dla mamy. Dlatego zaczynamy mieć kłopoty z jego użyciem, co w webinarium przedstawi językoznawczyni z Instytutu Językoznawstwa UŚ, dr Joanna Przyklenk.

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:

Ewa Lipska: Bez tytułu

Anna Kamieńska: Urodziny

Edward Stachura: Człowiek człowiekowi

posłuchać:

Ale wkoło jest wesoło – Perfect

zapamiętać:

Panu Bogu świeczkę, a diabłu ogarek

Celownik – najrzadszy przypadek, końcówki

ORGANIZATORZY:

"SOBIE ŚPIEWAM A MUZOM".
CELOWNIK – NAJRZADSZY
PRZYPADEK, KOŃCÓWKI.

DR JOANNA PRZYKLENK “

PRZYJACIÓŁCE, PRZYJACIEŁOWI, PRZYJACIOŁOM...

Celownik w języku polskim jest coraz rzadszy. Coraz mniej jest sytuacji wymagających celownika. Wypierają go konstrukcje analityczne z dopełniaczem. Jednak jest sytuacja, dla której celownik jest naturalnym wręcz tworzywem. To dedykacja. I ona zresztą zanika. A szkoda. Spróbujmy powrócić do dedykacji i tym samym do pięknych zdań z użyciem celownika: (komu? czemu?) wszystkim miłośnikom języka polskiego, fanom i adoratorom polskiej gramatyki dedykujemy to nagranie. Świat zapominanych dedykacji przedstawi językoznawczyni i medioznawczyni z Instytutu Językoznawstwa UŚ, prof. Małgorzata Kita.

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:
dedykację do: Adam Mickiewicz: Ballady i romanse
Henryk Markiewicz: Jak się dawniej dedykacje pisały

posłuchać:
Sprzedaj mnie wiatrowi – Ewa Bem i Bemibek /
Czesław Niemen / Andrzej Zaucha

zapamiętać:
Kruk krukowi oka nie wykole
Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie
Panu Bogu świeczkę, a diabłu ogarek

Celownik w dedykacjach

ORGANIZATORZY:

"PRZYJACIÓŁCE, PRZYJACIEŁOWI,
PRZYJACIOŁOM..."
CELOWNIK W DEDYKACJACH.

PROF. MAŁGORZATA KITA

“

WYSYŁAM MEJL CZY MEJLA? PROWADZĘ BLOG CZY BLOGA?

Język jest tworem stałym, ale nie jest niezmienny. Kiedyś przemiany językowe, w tym gramatyczne, dokonywały się bardzo powoli. Czasem trwały przez dziesiątki lat, a czasem setki. Historycy języka oglądali go z perspektywy co najmniej stuletniej. Dziś owe zmiany przyspieszyły, dokonują się czasem w postępie geometrycznym! Wyśmienitym przykładem tak gwałtownych zmian gramatycznych są przesunięcia w bierniku liczby pojedynczej rodzaju męskiego. Jeszcze niedawno grupa rzeczowników nieżywoтных przyjmujących końcówkę -a była wyraźnie ograniczona. Obecnie... wciąż jest zasilana przez kolejne, np. z dziedziny komunikacji elektronicznej – Polacy piszą esemesa, maila, bloga... Jak reagować na owe zmiany? Odrzucać? Akceptować? Tym współczesnym tendencjom przyjrzymy się z językoznawczynią z UŚ, wiceprzewodniczącą Komisji Ortograficznej Rady Języka Polskiego, prof. Danutą Krzyżyk.

Aby opanować to zagadnienie, trzeba i warto

posłuchać:

Wysyłam sms – Ewa Bem

Wysyłam za mąż, zaraz wracam – Ewa Bem

Na miły Bóg – Stanisław Sojka

zapamiętać:

siadać na koń

być z kimś za pan brat

na miły Bóg

Deszcz w święty Marek, to ziemia jak skwarek.

Na święty Mateusz płaszcz miej, a na święty Michał futro wdziej.

Zmiany i przemiany

ORGANIZATORZY:

SZKOŁA JĘZYKA I KULTURY POLSKIEJ

POLSKA FILMOWA

**„WYSYŁAM MEJL
CZY MEJLA? PROWADZĘ
BLOG CZY BLOGA?”.
ZMIANY I PRZEMIANY**

PROF. DANUTA KRZYŻYK

SEZAMIE, OTWÓRZ SIĘ

Czy wołacz jest przypadkiem? Czy ma taki sam status jak pozostałe przypadki? Co różni go od innych przypadków? Nad tym zagadnieniem głośnią się językoznawcy, dydaktycy, nauczyciele. Wiele osób myśli też nad tym, czy w ogóle wołacz jest nam potrzebny? Przecież w życiu prywatnym i w przestrzeni publicznej coraz częściej (nieomal powszechnie) zastępowany jest mianownikiem: „Marcin, chodź tu! Jola, powiedz coś wreszcie!”. Ale... form: „Panie Marcin, proszę przyjść. Pani Jola, niech Pani powie” chyba sobie jednak wciąż nie wyobrażamy. A poza tym, czyż nie ładniej brzmi: „Marcinie, Jolu, fajnie opowiadacie o gramatyce” – w mianowniku byłoby mniej sympatycznie. Posłuchajmy więc, co przywołany wołaczem językoznawca z Instytutu Językoznawstwa UŚ, Marcin Maciołek, ma do powiedzenia o wołaniu za pomocą wołacza.

Aby opanować ten przypadek, trzeba i warto

przeczytać:

Stanisław Grochowiak: Modlitwa

Stanisław Grochowiak: Antyfona

Edward Stachura: Dziękczynienie

Wisława Szymborska: Szkielet jaszczura

Adam Mickiewicz: Pan Tadeusz (Inwokacja)

Leopold Staff: Człowiek

posłuchać:

Wietrze wiej, a wodo tocz kamienie – piosenka turystyczna

Hanko modrooka - piosenka dla dzieci

Wołacz – czy to przypadek?

**"SEZAMIE, OTWÓRZ SIĘ!".
WOŁACZ – CZY TO
PRZYPADEK?**

DR MARCIN MACIOŁEK “

DO BABKI POTRZEBUJĘ RODZYNEK CZY RODZYNKÓW?

Dlaczego sporo osób uważa polską gramatykę za trudną? Winna temu jest pewnie deklinacja, czyli odmiana przez przypadki. Szczególnie odmiana rzeczownika, bo to w deklinacji rzeczownikowej właśnie, w wielu przypadkach możliwe są końcówki równoległe = współfunkcyjne. Aby poprawnie mówić po polsku, trzeba wiedzieć, jaką końcówkę wybrać. Wydaje się to skomplikowane, ale... wcale nie musi takie być. Staramy się przekonać, że jeśli tylko pozna się zasady i kryteria doboru tych końcówek, to nagle wszystko okazuje się jasne. Kryteria są klarowne, trzeba tylko chcieć je poznać. Przed ekranem zasiedli językoznawcy z Instytutu Językoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, fani gramatyki, prof. Jolanta Tambor i dr Marcin Maciołek, by zagadnienia deklinacyjne zebrać i podsumować.

Aby opanować to zagadnienie, trzeba i warto

przeczytać:

Jan Brzechwa: Mucha

posłuchać:

Gdzie ci mężczyźni – Danuta Rinn

Przypadki – końcówki równoległe co to takiego? Kryteria doboru...

ORGANIZATORZY:

**"DO BABKI POTRZEBUJĘ
RODZYNEK CZY RODZYNKÓW?".
PRZYPADKI – KOŃCÓWKI
RÓWNOLEGŁE CO TO TAKIEGO?
KRYTERIA DOBORU**

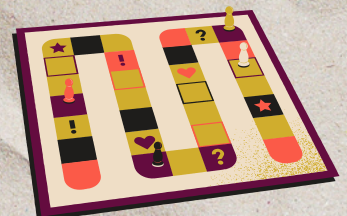
“

SPRAWDŹ SIĘ KLIKNIJ W LINK I ZAGRAJ!

RZECZOWNIK- CO TO JEST? [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/57938/469/341](https://wordwall.net/play/57938/469/341)
RZECZOWNIK (LICZBA MNOGA): [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/8615/524/578](https://wordwall.net/play/8615/524/578)
CO TO JEST PRZYPADEK? [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/57939/803/885](https://wordwall.net/play/57939/803/885)
MIEJSCOWNIK - KOŃCÓWKI [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/7922/317/114](https://wordwall.net/play/7922/317/114)
DOPEŁNIACZ - SYTUACJE UŻYCIA [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/57940/297/119](https://wordwall.net/play/57940/297/119)
DOPEŁNIACZ - KOŃCÓWKI [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/7366/982/8676](https://wordwall.net/play/7366/982/8676)
NARZĘDNIK [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/57600/956/744](https://wordwall.net/play/57600/956/744)
CELOWNIK (W DEDYKACJACH): [HTTPS://FORMS.OFFICE.COM/E/JG50TQGB03](https://forms.office.com/E/JG50TQGB03)
CELOWNIK (KOŃCÓWKI) [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/57941/136/373](https://wordwall.net/play/57941/136/373)
WOŁACZ [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/57598/693/536](https://wordwall.net/play/57598/693/536)
KOŃCÓWKI RÓWNOLEGŁE [HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/57600/675/452](https://wordwall.net/play/57600/675/452)

DOPEŁNIACZ: JULIA WIENIAWA "NIE MUSZĘ PAMIĘTAĆ"
([HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/34720/874/772](https://wordwall.net/play/34720/874/772))
RZECZOWNIK (LICZBA): DAWID PODSIADŁO "MAŁOMIASTECZKOWY"
([HTTPS://WORDWALL.NET/RESOURCE/34653212](https://wordwall.net/resource/34653212))
DOPEŁNIACZ I MIANOWNIK: STARE DOBRE MAŁŻEŃSTWO "CZARNY BLUES O
CZWARTEJ NAD RANEM ([HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/8099/958/896](https://wordwall.net/play/8099/958/896))
BIERNIK: CZERWONE GITARY "CZTERY PORY ROKU"
([HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/6541/278/432](https://wordwall.net/play/6541/278/432))
LICZBA MNOGA (NIE TYLKO RZECZOWNIKA): KRZYSZTOF KRAWCZYK "CHCIAŁEM
BYĆ" ([HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/8700/873/747](https://wordwall.net/play/8700/873/747))
RZECZOWNIK (RODZAJ):
SOBEL "FIOŁKOWE POLE"
([HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/17078/524/935](https://wordwall.net/play/17078/524/935))
NATALIA NYKIEL (Z FILMU VAIANA: SKARB OCEANU) PÓŁ KROKU STĄD
([HTTPS://WORDWALL.NET/PLAY/15235/145/403](https://wordwall.net/play/15235/145/403))

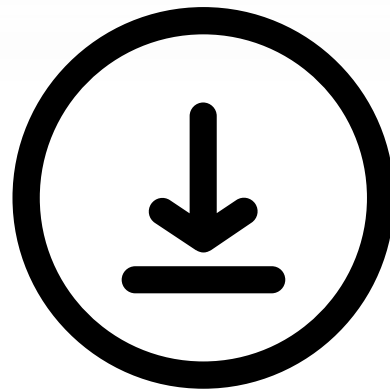
Anna Majkiewicz, Jolanta Tambor

Śpiewająco

po
polsku

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego Katowice 2009

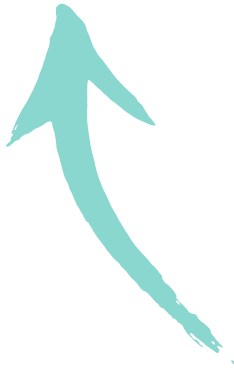
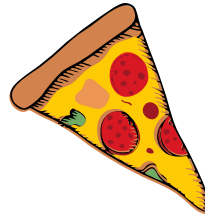

Polska Półka Filmowa

Polska Półka Filmowa

www.polskapolkafilmowa.pl

@polkafilmowa

Polska Półka Filmowa

ISBN 978-83-86089-03-1